

Vlaams
Parlement

stuk **1300** (2011-2012) – Nr. 2
ingediend op 2 februari 2012 (2011-2012)

Nota van de Vlaamse Regering

Conceptnota over een toekomst
voor de Vlaamse parochiekerk

Gedachtewisseling

Verslag

namens de Commissie voor Bestuurszaken,
Binnenlands Bestuur, Decreetsevaluatie, Inburgering en Toerisme
uitgebracht door mevrouw Karin Brouwers

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Annick De Ridder.

Vaste leden:

mevrouw Karin Brouwers, de heren Jan Durnez, Ward Kennes, Jan Verfaillie;
de heren Stefaan Sintobin, Joris Van Hauthem, mevrouw Linda Vissers;
de heer Marnic De Meulemeester, mevrouw Annick De Ridder;
de heer Kurt De Loor, mevrouw Els Robeyns;
de heren Lieven Dehandschutter, Willy Segers;
mevrouw Patricia De Waele;
de heer Bart Caron.

Plaatsvervangers:

mevrouw Vera Jans, de heer Jan Laurys, mevrouw Valerie Taeldeman, de heer Johan Verstreken;
de dames Katleen Martens, Marleen Van den Eynde, de heer Wim Wienen;
de heer Marc Vanden Bussche, mevrouw Khadija Zamouri;
mevrouw Fatma Pehlivan, de heer Jurgen Vanlerberghe;
mevrouw Lies Jans, de heer Karim Van Overmeire;
de heer Peter Reekmans;
mevrouw Mieke Vogels.

Toegevoegde leden:

de heer Christian Van Eyken.

Stukken in het dossier:

1300 (2011-2012) – Nr. 1: Nota van de Vlaamse Regering

INHOUD

1. Toelichting door de heer Geert Bourgeois, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme en Vlaamse Rand.....	4
1.1. Probleemstelling	4
1.2. Wijze van aanpak	4
1.3. Inhoud conceptnota	5
1.4. Lopende lokale discussies	7
1.5. Conclusie.....	7
2. Vragen en opmerkingen van de commissieleden	7
2.1. Tussenkoms van de heer Ward Kennes	7
2.2. Tussenkoms van de heer Lieven Dehandschutter.....	8
2.3. Tussenkoms van mevrouw Els Robeyns.....	9
2.4. Tussenkoms van de heer Joris Van Hauthem	9
2.5. Tussenkoms van de heer Marc Vanden Bussche	10
2.6. Tussenkoms van mevrouw Karin Brouwers	10
2.7. Tussenkoms van de heer Jurgan Vanlerberghe	11
2.8. Tussenkoms van mevrouw Annick De Ridder	11
3. Antwoorden van de heer Geert Bourgeois, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme en Vlaamse Rand.....	12
4. Repliek van de commissieleden met antwoord van de minister.....	13

De Commissie voor Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Decreetsevaluatie, Inburgering en Toerisme hield op 17 januari 2012 een gedachtewisseling over de conceptnota van de Vlaamse Regering over een toekomst voor de Vlaamse parochiekerk.

1. Toelichting door de heer Geert Bourgeois, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme en Vlaamse Rand

1.1. Probleemstelling

De problemen met betrekking tot de kerkgebouwen zijn genoegzaam bekend. Het gaat om het onderhoud, het dekken van exploitatietekorten en de investeringen in de kerkgebouwen. Daarnaast is er de druk op de gemeentelijke financiën.

Vlaanderen telt ongeveer 1800 parochies die zeer verschillend zijn wat oppervlakte en aantal parochianen betreft. Tegenover het grote aantal parochiekerken staat een toenemende secularisering van de maatschappij. Door de vermindering van de kerkpraktijk worden een aantal parochiekerken minder gebruikt voor de eredienst, of zelfs helemaal niet meer gebruikt.

Aan de wekelijkse mis nemen ongeveer 250.000 Vlamingen deel, hetgeen overeenstemt met 5% van de bevolking (in 1976 was dat nog een derde van de bevolking). 30% van de burgerlijke huwelijken wordt gevolgd door een plechtigheid in de kerk, 70% van de begravenissen vindt plaats in een parochiekerk.

Anderzijds hebben de gemeentebesturen in de wetgeving een aantal verplichtingen inzake de parochiekerken. Het gaat in eerste instantie om het bijpassen van de exploitatietekorten van de kerkfabrieken. In 2010 ging het om 41,9 miljoen euro voor de rooms-katholieke kerkfabrieken, of een gemiddelde exploitatietoelage van 24.375 euro. In 2010 hield 47,3% van de exploitatie-uitgaven van de kerkfabrieken verband met het kerkgebouw (op een totaal van 69,3 miljoen exploitatie-uitgaven). Slechts 20% van de rooms-katholieke kerkfabrieken is zelfbedruipend voor de exploitatie.

Daarnaast komt men tussen in de investeringen aan het gebouw van de eredienst. In 2010 ging het om 17 miljoen euro aan investeringstoelagen voor de kerkgebouwen. In 2010 werd in totaal 47 miljoen euro geïnvesteerd door rooms-katholieke kerkfabrieken in hun kerken. Daarnaast zijn er voor ongeveer 10 miljoen euro rechtstreekse investeringen door de gemeenten in de kerkgebouwen.

Het probleem stelt zich niet overal op dezelfde wijze, doordat het aantal kerken (en kerkfabrieken) per gemeente sterk varieert. Gemiddeld zijn er vijf tot zes kerkfabrieken per gemeente. Vijftien gemeenten tellen slechts één kerkfabriek; 37 hebben twee kerkfabrieken; 51 tellen er drie. Anderzijds is er Antwerpen met 69 kerkfabrieken en Gent met 46. Er is geen verband tussen oppervlakte en aantal kerkfabrieken. Morsel heeft er vijf of een per 156 hectare, Merksplas telt er een voor een oppervlakte van 456 hectare. Er is ook geen verband tussen aantal inwoners en aantal kerkfabrieken. Heers telt twaalf kerkfabrieken of een per 575 inwoners; Keerbergen telt een kerkfabriek per 12.637 inwoners.

Ongeveer een derde van de kerken zijn beschermde monumenten. Dat heeft uiteraard bepaalde gevolgen. Slopen bijvoorbeeld is in dergelijke gevallen geen optie.

1.2. Wijze van aanpak

De minister wil zoeken naar een maatschappelijk verantwoorde bestemming voor ongebruikte kerkgebouwen. Vlaanderen staat voor de uitdaging om het patrimonium veilig te stellen voor de toekomst. Naast zijn intrinsieke religieuze betekenis heeft het vaak ook een

grote architecturale en cultuurhistorische waarde. De besluitvorming moet gebeuren met respect voor de historisch gegroeide werkelijkheid, maar ook met de nodige realiteitszin en creativiteit.

In de beleidsnota werd aangekondigd dat het Eredienstendecreet (het decreet van 7 mei 2004 betreffende de materiële organisatie en werking van de erkende erediensten) zou worden geëvalueerd tegen het aantreden van de nieuwe gemeente- en provinciebesturen na de verkiezingen van 2012. De denkoefening over de parochiekerken en de evaluatie van de regelgeving kunnen niet los van elkaar worden gezien. De parochiekerken zijn bij die evaluatie een belangrijk aandachtspunt.

Verscheidende partijen zijn betrokken bij het beheer van de kerkgebouwen: de kerkfabrieken, de bisschoppelijke overheden, de gemeentebesturen, diverse geledingen van de Vlaamse overheid enzovoort. Echte oplossingen kunnen enkel in overleg met die betrokkenen worden bereikt. Daarom werd in juli 2010 een besloten studiedag georganiseerd met al die belanghebbenden. In opvolging van de studiedag werden drie werkgroepen opgericht met als opdracht het formuleren van concrete beleidsaanbevelingen. De werkgroepen hebben hun werkzaamheden afgerond op 8 april 2011, met de overhandiging van hun verslag 'Parochiekerken in Vlaanderen'.

Op basis daarvan keurde de Vlaamse Regering op 24 juni 2011 de conceptnota 'Een toekomst voor de Vlaamse parochiekerk' goed. Centrale doelstelling van die nota is het uitwerken van een langetermijnvisie op de toekomst van de parochiekerken. De langetermijnvisie kan niet centraal worden opgelegd, maar moet op lokaal niveau worden vastgelegd, in overleg met de diverse betrokkenen. De lokale context en de lokale gevoeligheden zijn immers cruciaal om tot haalbare en gedragen oplossingen te komen. De burgerlijke overheid kan geen parochiekerken opheffen als er voorafgaand geen kerkrechtelijke beslissing werd genomen tot opheffing van een parochie en tot desaffectatie van de kerk. Er is dus steeds overleg nodig.

De langetermijnvisie moet bepalen welke parochiekerken maximaal de huidige bestemming behouden, welke kerken in aanmerking komen voor nevenbestemming, welke kerken in aanmerking komen voor herbestemming, voor welke parochiekerken sloop en de realisatie van een nieuwe ontwikkeling mogelijk of gewenst is.

1.3. *Inhoud conceptnota*

Vanuit Onroerend Erfgoed wil de minister met onroerenderfgoedrichtplannen en actieprogramma's geschikte instrumenten aanbieden om het strategische beleid van de gemeenten en steden te ondersteunen. Een onroerenderfgoedrichtplan is de sectorale visie voor een geografisch afgebakend gebied en/of een welbepaald thema, waarbij het specifieke ontwikkelingsperspectieven formuleert voor het onroerend erfgoed binnen dat afgebakende geografisch gebied of thema. Het is een instrument voor een participatief en proactief beleid dat toelaat de cultuurhistorische kwaliteiten in dialoog met relevante maatschappelijke betrokkenen verder vorm te geven. Onroerenderfgoedrichtplannen zijn de basis voor belangenafweging en afstemming, en vormen zo een middel voor participatie en communicatie.

De in het onroerenderfgoedrichtplan omschreven visie vormt de basis voor de uitwerking van een actieprogramma Onroerend Erfgoed. Het actieprogramma is uitvoeringsgericht en streeft naar verwezenlijkingen op het terrein. In het actieprogramma worden de instrumenten en middelen opgesomd die ter beschikking staan van de overheid en vanuit erfgoedopgumpunt nuttig of noodzakelijk zijn om de doelstellingen per gebied of per thema te verwezenlijken.

Leegstand kan nooit een oplossing zijn. Daarom wil de minister financiële stimuli zoeken voor neven- en herbestemmingsprojecten, zodat bepaalde werken die in dat verband worden gedaan in aanmerking kunnen komen voor subsidiëring. De minister wil dat zowel voor de beschermde als voor de niet-beschermde kerkgebouwen mogelijk maken.

Om de ontwikkeling van een langetermijnvisie te stimuleren, wil men daarvan een voorwaarde maken voor de toekenning van premies. Zowel voor beschermde als voor niet-beschermde kerken kan er slechts sprake zijn van een financiële tussenkomst van Vlaanderen als er een langetermijnvisie voor de kerken van de gemeente is geëxpliciteerd en als de werkzaamheden in die visie passen. Daartoe zal het koninklijk besluit van 23 juli 1981 (betreffende de subsidiëring van bepaalde werken, leveringen en diensten die in het Vlaamse Gewest door of op initiatief van ondergeschikte besturen of ermee gelijkgestelde rechtspersonen worden uitgevoerd) worden aangepast, of de toepassing ervan geëxpliciteerd. Voor de beschermde kerken zullen dezelfde principes worden toegepast.

Voorts geeft de conceptnota aan welke wijzigingen de Vlaamse Regering aan het Eredienstendecreet zal voorstellen. Het is niet de bedoeling om de fundamentele opties van het nog recente decreet te wijzigen. Die opties waren een modernisering van de besturen van de eredienst, responsabilisering van zowel de besturen van de eredienst als de gemeentebesturen die tussenkomen in de tekorten (oplossingen maximaal op lokaal niveau laten tot stand komen), een overlegmodel met afspraken, via het centraal kerkbestuur.

Wel moeten de wijzigingen de randvoorwaarden creëren om op lokaal niveau de gewenste langetermijnvisie te kunnen ontwikkelen en uitvoeren. Daarom worden een aantal wijzigingen voorgesteld:

- uitbreiding van de rol en de bevoegdheden van de centrale kerkbesturen (aanwerving personeel, uitschrijving overheidsopdrachten);
- uitbreiding van het aantal centrale kerkbesturen. In de conceptnota had de regering zich voorgenomen om voortaan vanaf drie rooms-katholieke kerkfabrieken per gemeente een centraal kerkbestuur te laten oprichten. In het verdere overleg werd dat nog uitgebreid, zodat volgens het huidige voorontwerp van decreet vanaf twee rooms-katholieke kerkfabrieken per gemeente een centraal kerkbestuur moet worden opgericht;
- in overleg met de bisschoppen, de procedure voor het samenvoegen van parochies (en kerkfabrieken) juridisch sluitend vastleggen;
- bijkomende bevoegdheden voor de gemeentebesturen om de slagkracht van het lokale overleg te verhogen en een versoepeling van de procedureregels voor de totstandkoming van de lokale afspraken;
- expliciteren van de regels voor de besturen van de eredienst waarvan het werkingsgebied zich uitstrekt over meer dan een gemeente;
- creëren van een grotere rechtszekerheid. De oude bepalingen die nog relevant zijn worden in het Eredienstendecreet zelf opgenomen, al de andere worden expliciet opgeheven;
- rechtzetting van een aantal logistieke en technische onzuiverheden.

Het is de bedoeling het ontwerp van wijzigingsdecreet binnen een tweetal maanden aan de commissie voor te leggen.

Ten slotte kent de conceptnota het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur (CRKC) de rol toe van ondersteunend expertisecentrum voor onroerend erfgoed. Zo kan een centraal aanbod van expertise inzake beheer, nevenbestemming en herbestemming ter beschikking gesteld worden, zonder afbreuk te doen aan de lokale verantwoordelijkheden.

Het CRKC ontvangt vanaf 2012 jaarlijks 250.000 euro subsidie. In 2012 zal het CRKC zich concentreren op volgende taken: installatie van het personeelskader, in kaart brengen van het werkveld (per parochiekerk worden fiches verzameld over zowel het gebouw zelf als het huidige gebruik), ontwikkelen van expertise over beheer en herbestemming van kerken, uitbouw van een aantrekkelijke en laagdrempelige website, een promotiecampagne om de werking van het CRKC bekend te maken naar doelgroepen (kerkfabrieken, pastorale verantwoordelijken, gemeenten enzovoort) en het brede publiek.

1.4. Lopende lokale discussies

Naar aanleiding van de goedkeuring van de conceptnota schreef de minister een brief aan alle gemeentebesturen en aan alle kerkfabrieken en centrale kerkbesturen van de rooms-katholieke eredienst. Daarin werden deze besturen uitgenodigd om op lokaal niveau een langetermijnvisie op de toekomst van de parochiekerken van de gemeente uit te werken. De timing van het opmaken van die visie werd gekoppeld aan de voorbereidingen van de nieuwe meerjarenplannen van de kerkfabrieken, die moeten ingaan vanaf 2014 en lopen tot 2019. Die koppeling moet het mogelijk maken om de eerste resultaten van de lokale visievorming mee te nemen in de concrete financiële planning van de afzonderlijke kerkfabrieken.

De minister heeft heel wat positieve reacties ontvangen op die brief, onder meer van de Vlaamse bisschoppen. In drie Vlaamse bisdommen (Hasselt, Antwerpen en Gent) hebben de bisschoppen zelf infosessies georganiseerd. Ook in de pers verschijnen regelmatig artikelen waaruit blijkt dat op lokaal niveau de discussie leeft en dat heel wat lokale besturen actief bezig zijn met de ontwikkeling van een langetermijnvisie. Er wordt verwezen naar discussies over de lokale aanpak in onder meer Sint-Niklaas, Aalst, Bilzen, Borgloon, Gingelom, Heers, Kortessen, Riemst, Voeren, Wellen, Izegem, Diest en Gent.

1.5. Conclusie

De minister besluit dat de oefening moet gebeuren met respect voor de lokale autonomie, rekening houdend met lokale gevoeligheden en de kerkrechtelijke regels die uiteraard niet afgeschaft worden. Hier en daar zal dat mogelijk tot fricties leiden, maar niettemin verwacht de minister dat in elke stad of gemeente een langetermijnvisie ontwikkeld kan worden.

De concrete beleidsmaatregelen die in de conceptnota zijn opgenomen, zullen worden gerealiseerd bij de wijziging van het Eredienstendecreet. De instrumenten die daarmee worden aangereikt, zullen de dynamiek die lokaal op gang komt verder versterken. Op die manier willen de minister en de Vlaamse Regering bijdragen tot het vrijwaren van de toekomst van de parochiekerken in Vlaanderen. De ultieme verantwoordelijkheid voor het vinden van concrete oplossingen ligt echter op het lokale niveau. In het kader van de langetermijnvisie kan men dan komen tot herbestemmingen. Wat dat betreft, is er een brede waaier aan mogelijkheden: culturele functies, concertfuncties, boekhandels, toerisme, huisvesting, kantoren enzovoort. In landelijke gebieden ligt dat soms wel moeilijker dan in een stedelijke context.

2. Vragen en opmerkingen van de commissieleden

2.1. Tussenkomen van de heer Ward Kennes

De heer *Ward Kennes* dankt de minister voor het traject dat aan de conceptnota is voorafgegaan. Er is een heel ruim overleg geweest met kerkelijke vertegenwoordigers, mensen die bezig zijn met erfgoed, de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten en verschillende Vlaamse administraties waaronder Ruimtelijke Ordening en Binnenlands Bestuur. Die hebben allemaal bijgedragen tot de huidige conceptnota. Vanuit diverse hoeken ontving de spreker positieve reacties over die manier van werken.

De heer Kennes vindt de lokale klemtoon erg belangrijk. Hij verwijst naar de brief die de minister aan de lokale besturen overmaakte. Zowel de lokale besturen als de kerkbesturen worden voor hun verantwoordelijkheid geplaatst. Ook positief is dat onderhoudspremies zullen worden gekoppeld aan het bestaan van een lokaal plan. In veel gemeenten is de dialoog al van start gegaan, in andere is er soms nog een afwachtende houding.

De timing van de conceptnota is eveneens goed nu men in het laatste jaar van de gemeentelijke legislatuur zit. Men kan nu een inventarisatie maken en een visie op lange termijn uitwerken, zodat men kan evolueren naar gemeentelijke meerjarenplannen.

De spreker stelt vast dat er binnen de kerk enthousiasme bestaat over de aangereikte kansen en mogelijkheden met het oog op dialoog en het aanpakken van pijnpunten. Enkele bisdommen hebben bijvoorbeeld zelf studiedagen georganiseerd en het bisdom Antwerpen werkt aan een brochure met betrekking tot de kerkgebouwen.

Voor de heer Kennes kan er in het geval van herbestemming niet om het even wat gebeuren in een kerkgebouw. Dat gebouw heeft een bepaalde geschiedenis en traditie. De toekomstige herbestemming moet dat respecteren.

Er zullen binnenkort een aantal aanpassingen aan het Eredienstendecreet worden voorgesteld aan het parlement, onder meer om de rol van de centrale kerkbesturen te versterken. De kerkbesturen worden bemand door vrijwilligers en meer en meer ook door mensen met professionele ervaring. Het Eredienstendecreet had inderdaad tot doel te komen tot meer professionalisering en het inbrengen van nieuwe expertise. Door meer bevoegdheden toe te kennen aan het centraal kerkbestuur openen er zich nieuwe mogelijkheden voor de gemeentebesturen. Als men een aanspreekpunt heeft, is het gemakkelijker de kerkbesturen te ondersteunen, bijvoorbeeld op het vlak van boekhouding.

Er is een rol weggelegd voor het CRKC in Leuven, niet alleen inzake roerend erfgoed maar meer en meer ook inzake onroerend erfgoed. Gemeentebesturen en kerkbesturen hebben op dat vlak vaak niet zo veel knowhow. Het is dus positief dat er een centrum is waar men terecht kan met vragen en waar men ervaringen vanuit de verschillende gemeenten kan bundelen.

2.2. *Tussenkomst van de heer Lieven Dehandschutter*

De heer *Lieven Dehandschutter* benadrukt het belang van de betrokkenheid van en de dialoog met de lokale geloofsgemeenschap. Hij was zelf aanwezig op een succesvolle en druk bijgewoonde bijeenkomst georganiseerd door het bisdom Gent. Vertrekpunt was de vraag waar men als parochiegemeenschappen naartoe wil en wat in dat kader de patrimoniale nood en de plaats van het kerkgebouw is.

De spreker meent dat de problematiek drie dimensies heeft: het patrimonium met zijn architecturale en cultuurhistorische erfgoedwaarde en betekenis, de kerk- en geloofsgemeenschappen en de lokale overheden. Bij de rooms-katholieke kerk bestaat alvast een grote openheid en bereidheid om na te denken over de problematiek en tot conclusies te komen. Dankzij de conceptnota en de toekomstige aanpassingen aan het Eredienstendecreet zullen de geloofsgemeenschappen meer op lange termijn moeten denken en meerjarenplannen moeten ontwikkelen.

De conceptnota zal omgezet worden in concreet beleid. Het toekennen van een restauratiepremie bijvoorbeeld zal worden gekoppeld aan het hebben van een gedragen visie op lange termijn. Er komt binnenkort een aanpassing van het Eredienstendecreet en het CRKC krijgt terecht een plaats in het beleid.

De heer Dehandschutter stelt dat de conceptnota her en der discussies heeft losgeweekt die ruimer gaan dan de herbestemming van kerkgebouwen. Er zijn bijvoorbeeld parochies die over twee of drie gemeenten verspreid zijn. Moet dat niet herdacht worden? De dekenaten vallen niet altijd samen met een, twee of drie gemeenten. Hier zou een hergroepering kunnen worden onderzocht waardoor de kerkelijke structuur zoveel mogelijk samenvalt met de ambtelijke en bestuurlijke structuur.

De minister heeft terecht benadrukt dat voor de herbestemming van een kerkgebouw eerst een kerkrechtelijke beslissing nodig is. Aan de opsomming van de mogelijke herbestemmingen door de minister voegt de spreker de herbestemming tot hotel (Mechelen) toe, tot stedelijk onderwijsmuseum (Ieper), tot sociale kruidenier (Sint-Niklaas). Taboes mogen niet uit de weg worden gegaan. In de media wordt soms nog te veel de nadruk gelegd op het slopen van kerkgebouwen.

De spreker kijkt uit naar de verdere inbreng van de centrale kerkbesturen en de steden en gemeenten. Hij is ervan overtuigd dat het proces op een positieve manier zal verlopen en dat de gewenste hervormingen eruit zullen voortvloeien.

2.3. *Tussenkost van mevrouw Els Robeyns*

Mevrouw *Els Robeyns* feliciteert de minister met zijn conceptnota. Hij gaat er een belangrijke uitdaging mee aan. De oefening is een goede manier om de historische en architecturale waarden van de kerk te behouden en tegelijk een aantal maatschappelijke en ruimtelijke noden in te vullen. Het betreft alleszins geen sinecure en in die zin is het positief te horen dat de kerkmiddens openstaan voor dialoog met de lokale besturen.

Tegen 2013 moeten gemeente en kerkbestuur een langetermijnvisie ontwikkelen. Dat is positief, maar is dergelijke strikte timing wel haalbaar? Eens de kerk ontwijd is en er een herbestemmingsproject is, zullen er de nodige onderhouds- en restauratiepremies nodig zijn.

Fusies van kerkfabrieken zijn wenselijk en efficiënt. In de gemeente Heers bijvoorbeeld zijn er twaalf kerken voor 7000 inwoners, hetgeen eigenlijk absurd is.

Heel wat bevoegdheden en mogelijkheden van de centrale kerkbesturen zitten vervat in het keizerlijk decreet van 30 december 1809 op de kerkfabrieken. Hierin zouden ook een aantal aanpassingen moeten gebeuren.

2.4. *Tussenkost van de heer Joris Van Hauthem*

De heer *Joris Van Hauthem* vindt de conceptnota eerder voorzichtig opgesteld, wat op zich zeker niet slecht is. Er zal nog steeds een kerkrechtelijke beslissing nodig zijn om te bepalen of een kerkgebouw ontwijd wordt of blijft. Het is ook goed dat het lokale niveau centraal staat. Elke lokale situatie is immers verschillend. Veel hangt ook af van hoe de kerk zelf is georganiseerd.

De minister heeft gesteld dat een langetermijnvisie nodig is als men aanspraak wil maken op Vlaamse subsidies. Speelt ook de inhoud van de langetermijnvisie een rol? Wat is het precieze verband tussen de langetermijnvisie en de subsidiëring?

De spreker hoopt dat de conceptnota het debat over het keizerlijk decreet niet heropent. De minister heeft alleszins gesteld dat de lokale besturen verplicht blijven de exploitatiekosten van de kerkbesturen bij te passen.

2.5. *Tussenkoms van de heer Marc Vanden Bussche*

De heer *Marc Vanden Bussche* vindt de conceptnota een lege doos en vrijblijvend. Er wordt geen rekening in gehouden met de budgettaire context en de financiële consequenties van wat in de nota staat. Er wordt ook abstractie gemaakt van de specifieke vormen en karakteristieken van een kerk.

Het is goed dat er in Vlaanderen een discussie over de toekomst van de parochiekerken wordt gevoerd. De conceptnota biedt echter enkel een openingszet voor het noodzakelijke debat. Heel wat pertinente vragen krijgen geen antwoord. Zo wordt er bijvoorbeeld geen onderscheid gemaakt tussen de beschermde en niet-beschermde kerken, wat voor de herbestemming toch een wereld van verschil betekent. In beschermde kerken is vaak ook een deel van de inboedel, kunstvoorwerpen of decoratie als patrimonium beschermd. Dat levert problemen op bij herbestemming of medegebruik. Een kerk kan ook niet zo maar herbestemd worden. Daar zijn de vorm en de karakteristieken te specifiek voor. Ook inzake brandveiligheid zijn er voorschriften die een aantal herbestemmingen kunnen uitsluiten.

De kerkelijke overheid beschouwt de discussie over de herbestemming van overvloedige kerkgebouwen al vijftien jaar als een interne aangelegenheid. In de nota wordt er niets vermeld over een overleg hierover met de bisschoppen. Integendeel wordt beslist het CRKC, een louter kerkelijke vzw, te erkennen en te subsidiëren als ondersteunend expertisecentrum voor onroerend erfgoed. De minister versnipperd het beleid ook door drie organisaties voor te stellen die verantwoordelijk zullen worden voor het beheer en de herbestemming van het patrimonium.

De heer Vanden Bussche vindt het eerder cynisch dat de lokale besturen worden opgeroepen hun kerken goed te beheren en te onderhouden terwijl de minister nog maar enkele maanden geleden de onderhoudspremie voor de lokale besturen heeft afgeschaft. Open Vld meent dat beheerders die hun kerk als een goede huisvader onderhouden, precies extra moeten gesteund worden.

Een herbestemming van een monument ligt best in lijn met de oorspronkelijke functie. Kerken zouden dus het makkelijkst herbestemd kunnen worden als religieuze gebouwen, bijvoorbeeld voor de nieuwe evangelische kerken, of als gebouw voor burgerlijke ceremoniële plechtigheden, huwelijken of samenlevingscontracten.

Open Vld pleit ook voor een reorganisatie van de kerkraden. Het is niet zinvol evenveel kerkraden als parochiekerken te behouden. Beter is een kerkraad het beheer van de kerken op het grondgebied van een of zelfs meer gemeenten toe te vertrouwen. Dan kan beter gewaakt worden over een voldoende expertise van de leden van de kerkraad.

De spreker deelt de mening dat de gemeenten de belangrijkste gesprekspartners moeten zijn. Samen met de Vlaamse overheid zijn zij immers de belangrijkste financier van de kerken. Bovendien stellen de gemeenten hun technische expertise ter beschikking. De technische diensten van de gemeenten maken bijvoorbeeld lastenboeken op, volgen werken op enzovoort.

2.6. *Tussenkoms van mevrouw Karin Brouwers*

Mevrouw *Karin Brouwers* vraagt verduidelijking over het centraal kerkbestuur. In de conceptnota stond dat vanaf drie kerkbesturen in een gemeente een centraal kerkbestuur moet worden opgericht. Tijdens de mondelinge toelichting was er sprake van een centraal kerkbestuur vanaf twee kerkbesturen in een gemeente.

De spreker meent dat het niet zo eenvoudig zal zijn om een langetermijnvisie op papier te zetten. Hoeveel tijd krijgen de gemeenten om die visie op te stellen en goed te keuren?

Met betrekking tot fusies van dekenaten, merkt mevrouw Brouwers op dat dit een louter kerkelijke aangelegenheid is.

2.7. *Tussenkomst van de heer Jurgen Vanlerberghe*

De heer *Jurgen Vanlerberghe* verwijst naar de opsomming van gemeenten en bisdommen door de minister waar lokaal gewerkt wordt aan een visie. West-Vlaanderen ontbreekt bij de bisdommen die initiatieven ontwikkelen en met uitzondering van Izegem zijn ook de West-Vlaamse gemeenten niet erg actief. Is de minister bereid dit te monitoren? Zal hij ervoor zorgen dat de centrale kerkbesturen effectief hun rol opnemen? In welke mate zijn bijkomende initiatieven door de minister nodig om tot de gewenste langetermijnvisies te komen?

De spreker merkt op dat de procedures in het kader van het erfgoedrichtplan, restauratienota en subsidiëring van de werken lang kunnen aanslepen. Zullen de lokale actoren voldoende betrokken worden bij de nieuwe erfgoedrichtplannen?

In veel gevallen zullen nevenbestemmingen het hoogst haalbare zijn, zeker in landelijke gebieden waar er vaak een kerk per dorp is. De nota spreekt over financiële ondersteuning van herbestemmingsprocessen en herbestemmingsonderzoeken. Zijn er al goedgekeurde herbestemmingen? Kan het Agentschap voor Binnenlands Bestuur de lokale besturen een leidraad aanreiken om met herbestemmingsstudies aan de slag te gaan?

De nota spreekt over een onderzoek naar de mogelijkheid om werken die voortvloeien uit een herbestemmingsstudie te subsidiëren. Dat kunnen bijvoorbeeld technische werken zijn als voor een culturele nevenbestemming wordt gekozen. Zijn er wat dit betreft al concrete vooruitzichten? Komen ook niet-beschermde kerken in aanmerking voor dergelijke werken?

De voorbereidende studiedagen hebben een aantal aanbevelingen opgeleverd die eerder onderbelicht worden in de conceptnota. Het gaat bijvoorbeeld om de vraag naar domiciliëring van de leden van het centraal kerkbestuur, de vraag of iemand van het centraal kerkbestuur ook actief moet zijn in een kerkfabriek en de vraag om de Monumentenwacht te versterken.

De heer Vanlerberghe kan zich aansluiten bij de bedenking dat kerkfabrieken niet verplicht zullen worden hun reserves aan te wenden om hun patrimonium in goede staat te houden. Als een lokaal bestuur echter de garantie wil hebben dat die reserves optimaal worden beheerd en men zelf zo weinig mogelijk moet bijpassen, zou het wel goed zijn die reserves in kaart te brengen. Men zou bijvoorbeeld kunnen denken aan een vermogenskadaster voor kerkfabrieken. Heeft de minister op dat vlak intenties?

2.8. *Tussenkomst van mevrouw Annick De Ridder*

Mevrouw *Annick De Ridder* meent dat het relevanter zou zijn te spreken van aantal gelovigen per parochie dan van aantal inwoners in relatie tot het aantal kerken. Zijn er cijfergegevens beschikbaar over het aantal gelovigen per parochie, waarbij ook rekening wordt gehouden met de ontdoopten?

3. Antwoorden van de heer Geert Bourgeois, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme en Vlaamse Rand

De *minister* stelt tevreden vast dat er, met uitzondering van Open Vld, een positieve beoordeling is van de conceptnota. Die is tot stand gekomen met de inzet van heel veel mensen en na intense voorbereiding. Op die manier werd vermeden dat er al onmiddellijk botsingen zouden ontstaan. Het is zeker niet de bedoeling als een olifant in een porseleinwinkel of dirigistisch te werk te gaan. Anderzijds gaat het om een kwestie die al een hele tijd aansleept. Het is dus goed dat dit dossier nu in beweging komt. Door de wijze van aanpak met een goede voorbereiding en deze conceptnota is er daarvoor veel kans op succes. De uitwerking moet in dialoog met de katholieke kerk gebeuren. Op heel veel plaatsen loopt die dialoog, ook in West-Vlaanderen waar de aanpak eerder dekenaal gebeurt en niet op het niveau van het bisdom. Initiatieven door de bisdommen zijn verdienstelijk maar op zich niet noodzakelijk, het is een aanpak die bovenop de nodige gemeentelijke dialoog komt.

De minister ontkent de bedenking van de heer Vanden Bussche dat de sector van het onroerend erfgoed versnippert. Integendeel wordt Onroerend Erfgoed ondergebracht in een sterk agentschap en zullen bestaande middenveldorganisaties zich op voorstel van de minister samenvoegen. Men gaat op die manier naar een krachtige middenveldorganisatie naar het voorbeeld van Natuurpunt. De Kluis is een rollend fonds om onroerend erfgoed te kunnen verwerven, in erfpacht te nemen, legaten en schenkingen te verkrijgen. Men start bescheiden met een werkkapitaal van 10 miljoen euro. Ook hier is er geen sprake van versnippering. De taak die gegeven wordt aan het CRKC is een expertisetaak, met name zorgen voor de nodige ondersteuning met betrekking tot deze materie. De kerkfabrieken, kerkraden en gemeentebesturen zullen verheugd zijn over dergelijk ondersteunend centrum. Het CRKC doet dat overigens nu al voor het roerend erfgoed.

Wat de mogelijke herbestemmingen betreft, meent de minister dat men breder moet kunnen gaan dan louter sociaal-culturele en spirituele herbestemmingen. Er zijn tal van decente herbestemmingen mogelijk. Er zijn voorbeelden van herbestemming tot kantoorruimte, er bestaat een project om een kerk tot woningen om te bouwen. De range mag dus breed zijn, maar uiteraard moet men niet gaan naar herbestemmingen die haaks staan op wat de lokale kerkgemeenschap wil.

De conceptnota gaat over alle kerkgebouwen, zowel de beschermde als de niet-beschermde. Bij beschermde gebouwen kan er geen sloop gebeuren maar die kunnen evenzeer een herbestemming krijgen, mits behoud van het monumentale karakter en machtigingen vanuit het agentschap Onroerend Erfgoed.

De langetermijnvisie moet er zijn in de loop van 2013. Men heeft dus ruim de tijd om erover na te denken. Op veel plaatsen is men nu al aan het inventariseren, fiches aan het opstellen enzovoort. De visie moet goedgekeurd worden door de nieuwe besturen die vanaf 2013 zullen aantreden. De voorwaarde voor betoelaging is inderdaad dat er een dergelijke langetermijnvisie is. Het kan overigens zijn dat de uitkomst van de lokale dialoog is dat alle kerken op het grondgebied van een gemeente hun kerkelijk-religieuze functie behouden. Men zal dat dan behoorlijk moeten kunnen onderbouwen met argumenten en een visie.

Aan de fundamenteën en de inhoud van het oude keizerlijk decreet wordt niet geraakt. De regel dat de gemeente bijdraagt aan de exploitatietekorten of dat parochies enkel via een kerkrechtelijke beslissing kunnen worden opgeheven, blijft gevrijwaard. Het keizerlijk decreet zelf zal echter verdwijnen omdat de overgebleven bepalingen ervan opgenomen worden in het Eredienstendecreet. Dit zal een legistische verbetering betekenen. Er zullen in dat decreet wel regels worden gecreëerd voor het geval men (vrijwillig) tot fusie van parochiekerken wil overgaan.

In het decreet zal eveneens worden bepaald dat er een centraal kerkbestuur moet worden opgericht zodra er twee kerkbesturen in een gemeente zijn. Dat is efficiënter met het oog op overleg met het gemeentebestuur, er zal meer expertise aanwezig zijn, eenzelfde manier van aanpak van onderhoud en herstellingen enzovoort.

Op de punctuele vragen van de heer Vanlerberghe antwoordt de minister dat een erfgoedrichtplan geen restauratiedossier is. Uiteraard worden de lokale besturen nauw betrokken bij de vaststelling van erfgoedrichtplannen. Op dit ogenblik zijn er geen dossiers voor subsidiëring van herbestemmingsstudies. De minister kan enkel subsidies geven aan kerken die een kerkelijke functie hebben. Als een kerk een andere functie krijgt en eventueel geen overheidsgebouw meer is, kunnen desgevallend andere subsidiekanalen ingezet worden afhankelijk van de nieuwe bestemming.

De gemeentegrensoverschrijdende kerkfabrieken zullen worden aangepakt. De mogelijkheid tot fuseren zal worden opgenomen in het Eredienstendecreet. Men zal de verantwoordelijkheid leggen bij de hoofdgemeente om te voorkomen dat de andere betrokken gemeentelijke overheden voor schut worden gezet. Oplossingen zullen steeds in dialoog met alle betrokken gemeenten tot stand moeten komen. Het kan niet dat eenzijdig gesteld wordt wat beslist werd en dat de andere gemeenten daar dan voor moeten opdraaien.

De minister verklaart nog dat de reserves van de kerkfabrieken al in kaart moeten worden gebracht bij de financiële rapportering.

De gepresenteerde cijfergegevens toonden aan dat het aantal parochiekerken volledig losstaat van de oppervlakte van een gemeente of het aantal inwoners. Het gaat om historisch en organisch gegroeide indelingen. De minister beschikt niet over de cijfers over het aantal gelovigen, laat staan het aantal praktiserenden.

4. Repiek van de commissieleden met antwoord van de minister

De heer *Marc Vanden Bussche* informeert naar de relatie tussen de kunstschaten die zich in kerken bevinden en de financiering door gemeenten. Welke zekerheid hebben lokale besturen dat het roerend patrimonium dat zich in de kerken bevindt ook binnen de grenzen van de gemeente blijft? Kan het CRKC bijvoorbeeld adviseren om kunstschaten in het museum in Leuven onder te brengen?

De *minister* merkt op dat gemeenten nooit subsidies hebben gegeven voor het roerend erfgoed in de kerk. Wanneer het gaat om kunstwerken die onroerend zijn door bestemming, heeft men wel een andere situatie.

De heer *Marc Vanden Bussche* stelt dat gemeenten de totaliteit van de werking van de kerkfabrieken mee financieren. De middelen van de gemeente dienen bijvoorbeeld ook om kerkgewaden, kelken, kerkelijk zilver enzovoort aan te kopen. Als de kerkchaten een kerk verlaten, kan dat voor de gemeente rampzalig zijn.

De heer *Jan Verfaillie* merkt op dat het keizerlijk decreet bepaalt dat de financiële middelen van de kerkfabriek niet mogen worden gebruikt om te investeren en dat enkel de intresten hiervoor kunnen worden aangewend. Is het de bedoeling om die regel te veranderen?

De heer *Ward Kennes* merkt op dat er in het kader van de lokale dialoog zal worden gesproken over de samenvoeging van eredienstbesturen. Hij vindt het positief dat daarover een draaiboek is gepubliceerd op de website van het Agentschap voor Binnenlands Bestuur. De spreker sluit zich aan bij de vraag van de heer Verfaillie over de intresten en vraagt naar de oorsprong van die regel. Hij heeft die in het Keizerlijk decreet niet teruggevonden. Hij verwijst ter zake naar een omzendbrief van de jaren 60 vanuit het Ministerie van Justitie.

De *minister* merkt op dat de regel inzake intresten en investeringen vanwege de kerkfabrieken niet als dusdanig in het keizerlijk decreet is opgenomen. Die is wel gebleken uit de toenmalige parlementaire voorbereiding. In 2004 bepaalde het Eredienstendecreet dat een kerkfabriek niet kan verplicht worden de eigen middelen in te zetten, maar dat ze dat wel mag. De minister stelt voor die technisch-juridische discussie opnieuw te voeren naar aanleiding van de behandeling van de wijziging van het Eredienstendecreet, met de nodige teksten bij de hand.

Annick DE RIDDER,
voorzitter

Karin BROUWERS,
verslaggever